

Wymagania z zakresu kształcenia literacko-kulturowego i kształcenia językowego dla liceum i technikum po gimnazjum

Wymagania na poziom podstawowy

Uczeń:

Wymagania na poziom ponadpodstawowy

Uczeń:

ROMANTYZM

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia dwa znaczenia terminu „romantyzm” – komentuje wieloznaczność wyrazu „romantyczny”, odwołując się do jego etymologii – na podstawie malarstwa charakteryzuje krajobraz romantyczny – wymienia najważniejszych twórców, którzy zapoczątkowali modę na średniowiecze i ich dzieła – podaje podstawowe informacje o literaturze „burzy i naporu”, używa terminu „preromantyzm” – odnosi nazwy: gotycyzm, osjanizm, walterskotyzm do zjawisk kulturowych i literackich – znajduje potrzebne informacje w podręczniku, słownikach, encyklopediach i innych kompendiach drukowanych, a także w internecie 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia filozoficzne podłoże romantyzmu, przedstawia przyczyny kryzysu światopoglądu oświecenia – wskazuje źródła romantycznego zainteresowania średniowieczem i mitami Północy – wyjaśnia, dlaczego romantyzm zainteresował się mitami jako źródłem archetypów i toposów – uzasadnia, że współczesne pojęcie mitu tkwi korzeniami w romantyzmie
<ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe informacje o Goethem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest mit człowieka

<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie podręcznika streszcza historię Fausta – interpretuje fragment <i>Fausta</i> ukazujący bohatera w chwili zwątpienia – charakteryzuje Mefistofelesa (na podstawie fragmentu) – określa, jaką koncepcję zła ukazał Goethe w swym dziele – wyjaśnia przesłanie utworu: pochwałę twórczej aktywności i pracy na rzecz społeczeństwa, krzewienie postępu – na podstawie fragmentu wskazuje cechy stylu romantycznego – czyta ze zrozumieniem fragment eseju – wskazuje główne idee zawarte w odzie <i>Do Radości</i> – określa funkcje apostrof i innych środków retorycznych – dostrzega cechy wersyfikacji i inne wykładniki regularności budowy – charakteryzuje muzykę Beethovena i jej związek z charakterem wiersza – analizuje wiersz, wykorzystując wiadomości o języku reklamy – formułuje przesłanie utworu i odnosi się do niego – uczestniczy w klasowej dyskusji na temat problemu ukazanego w wierszu (na temat 	<ul style="list-style-type: none"> faustycznego i wskazuje przykłady jego funkcjonowania we współczesnej kulturze – zabiera głos w dyskusji na temat współczesnej kultury i jej mitów – wyjaśnia, dlaczego Mefistofeles został nazwany „duchem, który przeczy” – wykorzystuje tezy badacza (Eliadego) do interpretacji utworu Goethego – wypowiada się na temat związków między literaturą, muzyką i malarstwem – na wybranych przykładach pokazuje, jak dzieła różnych sztuk ukazują te same idee – samodzielnie dokonuje analizy i interpretacji wiersza współczesnego, dostrzegając funkcje środków artystycznych – interpretuje utwór w kontekście mitu faustycznego
---	--

zagrożeń, przed którymi stoi współczesna młodzież)	– wykorzystuje wiadomości o poezji Szymborskiej
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje <i>Ode...</i> jako manifest młodych – odnajduje w utworze hasła i idee filomackie – odczytuje (recytuje) utwór z właściwą dykcją i intonacją – wskazuje w utworze środki artystyczne i określa ich funkcje – dostrzega, iż budowa oparta jest na antynomii młodości i starości – wskazuje cechy romantyczne i klasyczne – wie, jaki wpływ na twórczość Mickiewicza miał jego udział w towarzystwach filomatów i filaretów – wyjaśnia, dlaczego utwór ma charakter programowy – dostrzega w utworze cechy manifestu – wskazuje w balladzie idee i postawy romantyczne (np. ludowość, irracjonalizm, spirytualizm, indywidualizm, bunt przeciw konwencji) – interpretuje polemikę poety ze starcem jako starcie się dwóch odmiennych światopoglądów – określa, na czym polega nowatorstwo kreacji bohaterki – interpretuje motto, wskazując związki romantyków z Szekspirem – *w dłuższym komentarzu do ballady wykorzystuje wiadomości historyczne i biograficzne 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje filozoficzne konteksty <i>Ody...</i> – interpretuje motywy lotu i skrzydeł, wskazując ich tradycje kulturowe – porównuje odę Mickiewicza z odą Schillera pod względem problematyki i poetyki – w interpretacji wykorzystuje wiadomości o konwencji gatunku – pisze rozprawkę lub esej na temat różnych przedstawień młodości w kulturze (także współczesnej) – interpretuje utwór w kontekście polemiki romantyków z klasykami – określa stanowiska innych – poza Mickiewiczem – uczestników tej polemiki – charakteryzuje i komentuje język i styl ballady <i>Romantyczność</i> jako formę romantycznego sprzeciwu wobec klasycystycznych konwencji – wyjaśnia, w jaki sposób romantycy postrzegali szaleństwo – *wykorzystuje konteksty filozoficzne, objaśniając romantyczne widzenie świata

<ul style="list-style-type: none"> – w tekście ballady wskazuje środki językowe (leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe) i je klasyfikuje – rozróżnia archaizmy i wyrazy przestarzałe – w wypowiedziach własnych i kolegów wskazuje elementy stylu potocznego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach posługujemy się stylem potocznym i jakie są jego główne cechy – ocenia, kiedy użycie stylu potocznego wykracza poza granice stosowności (podaje przykłady) – na podstawie fragmentu określa, jaką postawę życiową reprezentuje Giaur – *charakteryzuje Giaura jako bohatera romantycznego – czyta ze zrozumieniem esej Rymkiewicza 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego romantycy włączali do swoich utworów elementy stylu potocznego – wyjaśnia wyrażenie „postać bajroniczna” – *w pogłębiony sposób charakteryzuje postać bohatera – do interpretacji utworu wykorzystuje wiadomości biograficzne na temat Byrona – pisze wypracowanie (*esej) na temat postawy buntu, wykorzystując utwory z różnych epok
--	---

<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje ballady, wskazując w nich elementy typowe dla romantycznego widzenia świata – wskazuje cechy ballady romantycznej (synkretyzm rodzajowy, ludowość, śpiewność, nastrojowość, tajemniczość, „cudowność”) – charakteryzuje romantyczne widzenie natury (i jej funkcje w balladzie) – na podstawie ballad wskazuje nowe, pozarozumowe sposoby poznania świata – wyjaśnia, na czym polega ludowość ballad (folklorizm) i jaki obraz ludu stworzyli romantycy – przedstawia romantyczny świat duchów i jego funkcję w balladach – *trafnie interpretuje obrazy zawierające motywy tajemnicze i irracjonalne, np. <i>Dwaj mężczyźni obserwujący księżyc</i> Friedricha, <i>Koszmar</i> Füssliego – *wyjaśnia, jaką rolę odegrały Mickiewiczowskie <i>Ballady i romanse</i> w kształtowaniu się polskiego romantyzmu – wskazuje utwory wczesnego romantyzmu, w których znalazła wyraz prawda, iż „nie masz zbrodni bez kary” – podaje przykłady romantycznego zainteresowania baśniami, legendami i podaniami ludowymi (także kulturą ludową) oraz mitami – podaje cechy filmu grozy (horroru) i 	<ul style="list-style-type: none"> – określa filozoficzne podstawy romantycznego widzenia natury – wyjaśnia źródła romantycznego odrzucenia rozumu i poszukiwania innych sposobów poznania świata – w swych wypowiedziach poprawnie używa terminów: mistycyzm, spirytualizm, metafizyka, irracjonalizm – analizuje konstrukcję narratora w balladach romantycznych – *wskazuje różne przejawy subiektywizmu w literaturze i malarstwie; wskazuje różnicę tworzywa i podobieństwo idei – analizuje język i styl ballad romantycznych – *wskazuje stylistyczne i wersyfikacyjne wykładniki emocjonalności wiersza – *syntetyzuje wiadomości na temat źródeł i zasad etyki obecnej w utworach wczesnego romantyzmu – wskazuje związek romantycznych ballad z mitologią Północy, a także z wyobraźnią mityczną i baśniową – wyjaśnia, dlaczego wyobraźnię
---	---

<p>wskazuje je w znanych dziełach</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia najbardziej znane horrory (należące do klasyki filmu) – wskazuje różnice między horrorem a thrillerem – analizuje wybrane środki filmowe (na podstawie konkretnego obrazu filmowego) – dostrzega romantyczne źródła nurtu grozy we współczesnej kulturze (w literaturze i filmie) – porównuje świat ballad romantycznych i świat <i>Doliny Issy</i>; wskazuje podobieństwa i różnice – zabiera głos na temat wartości małej ojczyzny i zakorzenienia w niej człowieka 	<p>romantyków klasycy uważali za chorobliwą</p> <ul style="list-style-type: none"> – pisze recenzję wybranego horroru, uwzględniając właściwości gatunku – w Miłoszowym opisie doliny Issy odnajduje elementy „romantycznego widzenia krajobrazu Północy” Madame de Staël
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym zajmuje się fonetyka – rozróżnia fonem i głoskę – poprawnie akcentuje wyrazy – wymienia fonetyczne środki stylistyczne i podaje przykłady (rym, rytm, instrumentacja głoskowa, aliteracja, onomatopeja) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest fonem – określa, jaką funkcje pełni długość wymawiania głoski w języku polskim – charakteryzuje warstwę brzmieniową wskazanego fragmentu ballady

<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia środki fonetyczne w czytany tekście i określa ich funkcję 	
<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Wertera, odwołując się do treści utworu – opisuje jego uczucia i przeżycia wewnętrzne – analizuje źródła cierpień bohatera – określa przyczyny jego osamotnienia – wskazuje cechy sentymentalne i romantyczne bohatera i powieści – określa źródło tragizmu bohatera – analizuje obrazy przyrody, odnosząc je do stanów psychicznych bohatera – analizuje relacje Wertera z naturą i innymi ludźmi – na podstawie powieści wyjaśnia terminy: powieść epistolarna, werteryzm, kochanek sentymentalny, kochanek romantyczny – charakteryzuje wzorzec miłości przedstawionej w utworze – porównuje świat wewnętrzny Wertera i współczesnego młodego człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: werteryzm, bohater werterowski – wskazuje związki formy powieści i sposobu prowadzenia narracji z przesłaniem utworu – interpretuje powieść w kontekście filozoficznym (*odwołuje się do romantycznych koncepcji bytu i natury) – opracowuje portrety psychologiczne bohaterów – porównuje systemy wartości Wertera i Alberta – próbuje wyjaśnić przyczyny popularności powieści
<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Mickiewiczowskiego Gustawa jako kochanka – określa cechy miłości romantycznej – w dyskusji Pustelnika i Księdza wskazuje racje wynikające z dwóch różnych światopoglądów – dostrzega w utworze obecność prądów i postaw ważnych dla romantyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje kreację Gustawa (nieszczęśliwego kochanka), wskazując w niej cechy romantyczne i sentymentalne – odnosi pojęcie werteryzmu do postaci Gustawa – samodzielnie analizuje język i styl monologów Gustawa – interpretuje IV cz. <i>Dziadów</i> jako

<ul style="list-style-type: none"> ○ wskazuje dominantę kompozycyjną każdego z wierszy ○ określa rodzaj liryki, sytuację liryczną, kreację podmiotu lirycznego, nadawcy itp. ○ formułuje hipotezę interpretacyjną ○ rozpoznaje gatunek literacki i jego związek z charakterem utworu ○ określa funkcję środków artystycznych <p>– *porównuje utwory romantyczne ze współczesnymi</p>	<p>– swoje wnioski ujmuje w formę eseju lub rozprawki</p> <p>– wykorzystuje do interpretacji kontekst macierzysty wiersza (w tym – kontekst biograficzny)</p>
<p>– wyjaśnia termin <i>savoir-vivre</i>, odnosząc go do różnych dziedzin życia</p> <p>– określa, czym jest etykieta językowa</p> <p>– podaje przykłady zwrotów grzecznościowych stosowanych w różnych sytuacjach</p> <p>– wymienia zasady grzeczności językowej obowiązujące w korespondencji</p> <p>– pisze listy do różnych odbiorców, stosując właściwe dla danej sytuacji zasady grzeczności językowej</p>	<p>– dostosowuje język i formę listu do adresata</p> <p>– określa, jaka relacja łączy nadawcę z odbiorcą na podstawie zastosowanych form grzecznościowych</p>
<p>– wskazuje sensory symboliczne obrazu stepu</p> <p>– wymienia najważniejsze krajobrazy fascynujące romantyków: Orient (np. Krym), góry (np. Alpy wraz z jeziorem Lemman, góry na Krymie), morze ukazane jako żywioł</p> <p>– opisuje romantyczne krajobrazy na podstawie tekstów, podając ich cechy charakterystyczne</p> <p>– wskazuje symboliczne sensory i wartości</p>	<p>– omawia filozoficzne podstawy romantycznego widzenia natury (np. filozofia Schellinga)</p> <p>– w krajobrazach romantycznych dostrzega filozoficzną jedność ducha i materii, a także relacje jednostki i świata</p> <p>– na podstawie analizowanych utworów ukazuje relacje między artystą a naturą</p>

<p>związane z ulubionymi krajobrazami romantycznymi (egzotyzm, magia, źródło wiedzy, wzniosłość, wolność, obecność Boga, przeznaczenie, przechodzenie na „drugą stronę” itp.), a także z motywami takimi jak: burza, wiatr, zachód słońca, gwiazdy itp.</p> <p>– charakteryzuje podmiot liryczny <i>Sonetów krymskich</i> – podróżnika, pielgrzymą, tułacza, ale także filozofa i artystę</p> <p>– w kreacji podmiotu lirycznego <i>Sonetów...</i> wskazuje cechy bohatera romantycznego</p> <p>– przy pomocy nauczyciela analizuje wybrane sonety, uwzględniając ich cechy gatunkowe</p> <p>– wskazuje charakterystyczne środki artystyczne występujące w <i>Sonetach...</i> i określa ich funkcje</p> <p>– komentuje funkcje orientalizmów w sonetach</p> <p>– wyjaśnia, czym jest orientalizm, podając przykłady</p> <p>– *analizuje zamieszczoną w podręczniku przykładową interpretację sonetu <i>Droga nad przepaścią w Czufut-Kale</i></p> <p>– *pisze pracę na temat romantycznego motywu podróży zawierającą samodzielne wnioski interpretacyjne</p> <p>– interpretuje wiersz <i>Rozłączenie</i>, uwzględniając formę podawczą, kreację podmiotu i adresatki, a także obrazy poetyckie</p>	<p>– dostrzega różnice między przedstawieniem natury w <i>Sonetach krymskich</i> i lirykach lozańskich</p> <p>– *dokonuje samodzielnej analizy i interpretacji wybranego utworu</p> <p>– *w sposób pogłębiony odczytuje sensory symboliczne i metaforyczne wiersza</p> <p>– wykorzystuje różnorodne konteksty (biograficzne, filozoficzne, malarskie itp.)</p> <p>– porównuje na konkretnych przykładach, w jaki sposób te same idee zostały ukazane w różnych twórcach (np. w literaturze i malarstwie)</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego podróż jest nieodłącznym elementem biografii romantycznej</p> <p>– rysuje mapy podróży Mickiewicza, Słowackiego, Norwida i innych postaci romantycznych</p> <p>– przygotowuje prezentację na temat podróży romantycznych, wykorzystuje różne źródła informacji, w tym internet</p> <p>– na przykładach wyjaśnia, czym jest estetyka wypowiedzi</p> <p>– *indywidualnie lub zespołowo (metodą projektu edukacyjnego) przygotowuje gazetkę szkolną (jednodniówkę) tematycznie związaną z motywami podróży (współczesnych</p>
---	---

<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje liryk <i>Nad wodą wielką i czystą...</i> – określa metaforyczność obrazów poetyckich w tym wierszu, symbolikę wody, odbicia, gromu – wskazuje symboliczne sensory, jakie miał dla romantyków motyw podróży (np. topos życia jako wędrówki) – na podstawie utworów literackich i dzieł malarskich przytacza różne ujęcia motywu podróży i związane z nim obrazy (np. pielgrzym, tułacz, żeglarz, kozak pędzący na koniu po stepie, podróżnik wspinający się na szczyty gór) – interpretuje dzieła malarskie, uwzględniając specyfikę tworzywa i konteksty epoki – czyta ze zrozumieniem eseje naukowe 	<p>lub literackich)</p> <ul style="list-style-type: none"> – pisze artykuł (reportaż, komentarz, notatkę prasową) – zamieszcza zdjęcia z ilustracjami – nadaje trafne tytuły, śródtytuły, dopisuje zapowiedź itp. – dokonuje adiustacji tekstu, wykorzystuje program komputerowy (edytor) umożliwiający łamanie strony itp. – wykorzystuje informacje i opinie zawarte w literaturze naukowej (literaturze przedmiotu) do analizy i interpretacji wierszy
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersz, biorąc pod uwagę symbolikę przestrzeni – dostrzega moralistyczny charakter poezji Z. Herberta – samodzielnie formułuje tezę interpretacyjną wiersza i odczytuje jego przesłanie 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystuje w interpretacji wiersza kontekst filozoficzny (Pascal, Kartezjusz) i literacki – odczytuje przesłanie wiersza – poddaje refleksji stwierdzenie, że „każdy ma swoją otchłań”
<ul style="list-style-type: none"> – *zna dylemat Konrada Wallenroda – wyjaśnia, na czym polega historyzm maski w <i>Konradzie Wallenrodzie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – *wyjaśnia, na czym polega tragizm Konrada Wallenroda – zabiera głos w dyskusji na temat

<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje tytułowego bohatera – trafnie używa terminu „wallenrodyzm”, odnosząc go do różnych sytuacji literackich i historycznych – formułuje własne sądy na temat sytuacji dopuszczających użycie podstępów i zdrady – określa rolę Halbana w wydarzeniach – wskazuje cechy powieści poetyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – moralnych aspektów wallenrodyzmu – komentuje postawę Konrada Wallenroda, odwołując się do kontekstu literackiego, historycznego i filozoficznego – rozpoznaje typ bohatera romantycznego
<ul style="list-style-type: none"> – określa temat zamieszczonego w podręczniku fragmentu – określa, kim jest osoba mówiąca w utworze – rozpoznaje obecność ironii – wyjaśnia, na czym polega ironia romantyczna – wskazuje charakterystyczne cechy poematu dygresyjnego – interpretuje fragment listu jako przykład epistolografii romantycznej – wymienia charakterystyczne elementy mody romantycznej, wiążąc ją ze zjawiskiem dandyzmu – podaje przykłady postaci, które nadawały ton epoce (Byron, Chopin, Sand, Liszt, Baudelaire) – wyjaśnia, czym jest indywidualny styl autora lub utworu, odnosząc te pojęcia do konkretnych przykładów – pisze pracę na temat sposobów podkreślenia własnej indywidualności – pisze sprawozdanie z koncertu, pokazu mody 	<ul style="list-style-type: none"> – w tekście <i>Beniowskiego</i> wskazuje środki służące ironii romantycznej – wskazuje związki poematu dygresyjnego z eposem – wyjaśnia, na czym polega romantyczny charakter utworu – wyjaśnia, dlaczego Słowackiego nazywa się bajronistą – wyjaśnia, odwołując się do tekstu Przybylskiego i podając przykłady, co to znaczy, że ubranie jest tekstem – odnosi wyrażenie „indywidualny styl” do różnych postaci i różnych dziedzin (muzyki, literatury, mody, bycia) – potrafi powiedzieć, na czym polega indywidualny styl autorów romantycznych, np. Słowackiego, Fredry (*Norwida) – pisze pracę w dowolnej formie na temat: „Samotność i indywidualność”

<ul style="list-style-type: none"> – *na wybranym przykładzie charakteryzuje portret romantyczny – *zabiera głos w klasowej dyskusji na temat wartości indywidualizmu we współczesnym świecie: „Podkreślać swą indywidualność – czy utożsamiać się z tłumem?” – interpretuje wiersz, nawiązując do toposu świata jako teatru – wyjaśnia, dlaczego świat nudzi poetę – wskazuje charakterystyczne cechy stylu Norwida – wyjaśnia, dlaczego Norwid był poetą zapomnianym 	<ul style="list-style-type: none"> – pisze recenzję z koncertu kompozytora romantycznego – w dowolnej konwencji – *interpretuje portret romantyczny, uwzględniając kontekst romantycznego indywidualizmu – wskazuje funkcje groteski w literaturze i sztuce współczesnej – dokonuje samodzielnej interpretacji wiersza – wykorzystuje uwagi Przybylskiego na temat ubrania jako tekstu – porównuje biografię Norwida z życiem Mickiewicza i Słowackiego, wyciąga wnioski
<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia uwarunkowania polityczne i ideowe, które wpłynęły na język romantyzmu – wymienia najważniejsze cechy utworów romantycznych (m.in. upotocznienie języka, nawiązania do twórczości ludowej, orientalizmy itp.) – w czytanych utworach wskazuje typowe dla romantyzmu cechy języka – przedstawia spór klasyków z romantykami o język 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakim celu romantycy stosowali w swoich utworach takie zabiegi jak archaizacja czy dialektyzacja – wyjaśnia, jak przejawiał się romantyczny indywidualizm w języku
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje utwory poetyckie i dzieła malarskie zawierające treści religijne i mistyczne – w czytanych dziełach odnajduje obraz 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, na czym polega mistyczny charakter obrazów Blake’a – *określa źródła romantycznego poszukiwania sfery sacrum

<p>duchowego życia jednostki</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje i interpretuje motywy biblijne w literaturze i malarstwie – w wierszach wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki lirycznej „rozmowy z Bogiem” – określa cechy gatunkowe czytanych utworów (np. hymn, elegia, aforyzm) – w <i>Hymnie</i> Słowackiego wyodrębnia obrazy i określa ich metaforyczne znaczenie – wskazuje poetyckie sposoby budowania nastroju – interpretuje symbolikę motywu wędrowca w wierszach Słowackiego i Norwida – charakteryzuje osobę mówiącą w wierszach jako kreację bohatera romantycznego – wskazuje indywidualizmy językowe Słowackiego i Norwida w czytanych wierszach, komentuje je – wskazuje indywidualne cechy stylu: Mickiewicza, Słowackiego, Norwida (na przykładzie omawianych utworów) – poprawnie używa w swoich wypowiedziach wyrazów: mistycyzm, mistyczny, mistyk, mistyka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego w różnych kręgach pojawiają się koncepcje mesjanistyczne i mistyczne dotyczące narodu lub całej ludzkości – wyjaśnia rolę intonacji w lirykach romantycznych – wyjaśnia, czym jest indywidualizm językowy – podaje przykłady indywidualizmów językowych różnych autorów (powtórzenie) – *ocenia wartość stylistyczną i znaczeniową indywidualizmów językowych poetów romantycznych – porównuje, jakimi środkami artystycznymi Norwid przedstawił pielgrzyma w wierszu i na rysunku
<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest estetyka wypowiedzi – dba o estetykę własnych wypowiedzi – pisemnych i ustnych – dostrzega w wypowiedziach własnych i cudzych błędy językowe, poprawia je – określa podstawowe typy błędów 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przyczyny błędów językowych pojawiających się w pracach uczniowskich

językowych	
<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie utworów literackich i dzieł malarskich charakteryzuje bitwę jako ulubiony obraz romantyczny – wskazuje w literaturze i malarstwie przykłady apoteozy „pięknej śmierci” za ojczyznę – wyjaśnia przyczyny romantycznej popularności idei walki narodowowyzwoleńczej oraz haseł „za waszą i naszą wolność” (postawa buntu) – wyjaśnia, na czym polegał romantyczny kult wolności – wymienia romantycznych bohaterów narodowych – wyjaśnia, jak romantycy pojmowali naród – rozpoznaje w czytanych utworach cechy stylu patetycznego – w swoich wypowiedziach używa poprawnie terminów: patos, styl patetyczny, poezja tyrtejska – wskazuje tematy, które w romantyzmie przedstawiano stylem patetycznym – podaje przykłady pieśni i pokrewnych gatunków lirycznych ważnych dla literatury romantyzmu – wskazuje różne znaczenia słowa „pieśń”, odwołując się do źródeł liryki (poezji melicznej) i toposu liry – wskazuje poetyckie wykładniki rytmiczności omawianych utworów – wyjaśnia (ustnie lub pisemnie) termin „poezja tyrtejska”, odnosząc go do konkretnych utworów romantycznych – wyjaśnia, na czym polegała i dlaczego w romantyzmie odrodziła się koncepcja poety-barda – wymienia współczesnych bardów (np. Kaczmarskiego) i wyjaśnia, jakie okoliczności historyczne przyczyniły się do ich popularności – *interpretuje utwór Kaczmarskiego, wykorzystując kontekst polityczny, historyczny i kulturowy 	<ul style="list-style-type: none"> – ukazuje źródła romantycznej fascynacji bitwą, bohaterstwem, postaciami wybitnych wodzów – wskazuje literackie sposoby heroizacji bohaterów oraz określa jej funkcję – wyjaśnia, jak romantycy oceniali „rozsądek” i „szaleństwo” – na podstawie poznanych utworów wyjaśnia, czym jest etos romantyczny – uczestniczy w dyskusji na temat współczesnej recepcji etosu romantycznego – wskazuje filozoficzne i historyczne źródła takiego ich pojmowania – na podstawie poznanych utworów i innych tekstów kultury wskazuje, jak kształtowała się romantyczna idea narodu – tworzy teksty utrzymane w stylu patetycznym – *wyjaśnia greckie znaczenie słowa „patos” – przeredagowuje teksty, zmieniając ich styl – analizuje środki stylistyczne budujące podniosły, patetyczny styl pieśni patriotycznych – na wybranym przykładzie analizuje środki stylistyczne typowe dla poezji tyrtejskiej – dokonuje syntezy motywu poezji-pieśni i poety-„śpiewaka” w literaturze romantyzmu – pisze rozprawkę na temat znaczenia pieśni dla przetrwania narodu bez państwa – na przykładzie literatury i malarstwa wskazuje znaczenie motywu pożegnania żołnierza z dziewczyną – *wyjaśnia, w jaki sposób pieśni utrwały polski etos romantyczny – wymienia różnych mistrzów romantycznej pieśni

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego polskie życie intelektualne i kulturalne rozwijało się na emigracji – wskazuje, w jaki sposób ten fakt odzwierciedlił się w literaturze (etos emigranta, pielgrzyma zmierzającego do duchowej ojczyzny) – *wyjaśnia zdanie Norwida o „trzech emigracjach” – na konkretnych przykładach ukazuje, jak twórcy emigracyjni próbowali kształtować duchowe oblicze narodu – przedstawia ocenę narodu polskiego (a także przyczyny klęski powstania listopadowego) w różnych utworach poetyckich – wskazuje postulatywną funkcję utworów romantycznych (apele o przebudowę społeczną i moralne odrodzenie narodu) – wyjaśnia, w jaki sposób literatura i sztuka przyczyniły się do przetrwania narodu bez państwa – *dokonuje analizy i interpretacji wybranych utworów poetyckich: wskazuje ich przesłanie, określa funkcje środków artystycznych – czyta ze zrozumieniem fragment rozprawy naukowej nt. utworów romantycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to znaczy, że literatura romantyczna tworzyła kulturową przestrzeń wolności – wskazuje środki stylistyczne służące idealizacji obrazu wymarzonej ojczyzny – interpretuje motywy symboliczne w <i>Grobie Agamemnona</i> – *interpretuje wiersz <i>Szli krzyżąc...</i> – wskazuje przykłady inwersji składniowej i określa jej funkcję w wierszu romantycznym –*dokonuje samodzielnej analizy i interpretacji wybranych utworów romantycznych (kierując się wskazówką interpretacyjną) – pisze wypracowanie (np. rozprawkę) na temat sposobów istnienia narodu bez państwa
---	---

<ul style="list-style-type: none"> – przy pomocy nauczyciela dokonuje analizy i interpretacji wiersza Norwida – określa funkcje odrealnienia pogrzebu bohatera – rozpoznaje metaforyczny charakter konduktu pogrzebowego – opisuje kompozycje wiersza i określa jej funkcję – wyjaśnia, na czym polega symboliczny charakter wizji przedstawionej w wierszu – wyjaśnia, jak poeta rozumie rolę wybitnej jednostki w historii – rozpoznaje polską wersję heksametru i określa jego funkcję w utworze 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy i interpretacji wiersza Norwida – próbuje samodzielnie interpretować zakończenie utworu, przedstawia różne propozycje – wskazuje charakterystyczne cechy stylu Norwidowskiego – określa funkcje środków artystycznych – opisuje warstwę brzmieniową wiersza – wyjaśnia, jak Norwid rozumie naród i czym różni się jego koncepcja od koncepcji innych wielkich poetów romantycznych – wskazuje źródła osamotnienia ideowego poety
--	---

<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje język i styl różnych scen dramatu – wykazuje zróżnicowanie stylistyczne dzieła – odnajduje elementy stylu potocznego (języka mówionego), żargonu więziennego, stylizacji biblijnej – odnajduje aluzje i nawiązania do <i>Dziadów</i> w literaturze XX w. – wypowiada się na temat środków teatralnych zaobserwowanych w oglądanym spektaklu – wskazuje cechy i kierunki poszukiwań teatru współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stylistyczną wartość ekspresywizmów i frazeologizmów typowych dla języka mówionego – wyjaśnia, jakie wartości dostrzegają w <i>Dziadach</i> współcześni twórcy teatru – *określa rolę Różewicza jako twórcy awangardowego dramatu współczesnego – wypowiada się na temat walorów teatralnych dramatów Mickiewicza i Słowackiego (w kontekście opinii, iż są niesceniczne)
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje fragment aktu I (początek sceny I) ukazujący wewnętrzne rozterki 	<ul style="list-style-type: none"> – w sposób pogłębiony wyjaśnia romantyczną kategorię „trudnej

<p>Kordiana</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób poeta oddał psychologiczną prawdę o młodości – w postaci Kordiana wskazuje niektóre cechy bohatera romantycznego – analizuje polemikę Kordiana z Prezesem, wskazując w niej dialog racji – wskazuje argumenty przedstawione przez każdą z uczestniczących w sporze stron – ocenia moralne racje Kordiana i Prezesa – określa, jakie oskarżenia padają pod adresem Polaków i ustosunkowuje się do nich – *wyjaśnia, dlaczego <i>Kordiana</i> możemy uważać za dramat psychologiczny – *w postaci Kordiana odnajduje cechy bohatera romantycznego – wyjaśnia przyczyny klęski Kordiana – zabiera głos w dyskusji, czy Kordian jest bohaterem przegrany, i uzasadnia swoje zdanie – *określa, jaki obraz narodu polskiego rysuje się w <i>Kordianie</i> – *wyjaśnia, jak Słowacki interpretuje klęskę powstania listopadowego – *wskazuje obecne w dramacie siły, które mają wpływ na rozwój historii – wyjaśnia, jakie było romantyczne rozumienie tragizmu 	<p>młodości”</p> <ul style="list-style-type: none"> – wie, czym była romantyczna „choroba wieku” i odnosi ją do biografii romantycznych – interpretuje postać Kordiana w kontekście dylematów Hamleta (hamletyzowanie) – wskazuje poetyckie wykładniki artystycznego stylu J. Słowackiego – interpretuje dramat, wykorzystując kontekst historyczny, literacki i *filozoficzny – porównuje postawy Kordiana i Konrada Wallenroda – wskazuje aksjologiczną płaszczyznę utworu i dialog wartości – *charakteryzuje Kordiana, wykorzystując różne konteksty (np. porównując go z postacią Hamleta) – *wyjaśnia, na czym polegał tragizm Kordiana – *wyjaśnia, na czym polega ukazany w <i>Kordianie</i> „dramat czynu” – *na podstawie dramatu określa, jaka była romantyczna koncepcja historii – *wyjaśnia założenia Hegłowskiej filozofii dziejów
--	--

<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje fragment dramatu przedstawiający polemikę Męża z Pankracym jako spór ideologiczny – przedstawia racje Pankracego i Męża, ocenia je – charakteryzuje dwóch głównych bohaterów dramatu, odnajduje w nich cechy bohatera romantycznego – formułuje ocenę rewolucji zawartą w dramacie Krasieńskiego – interpretuje <i>Nie-Boską komedię</i> jako dramat historiozoficzny – charakteryzuje hrabiego Henryka, jego dążenia i cele; ocenia je – *odnajduje w dramacie koncepcję poety i poezji – *wyjaśnia, dlaczego hrabia Henryk był poetą fałszywym – charakteryzuje obóz rewolucji, *znajduje odniesienia historyczne – *wskazuje przyczyny negatywnego stosunku poety do rewolucji – *charakteryzuje arystokrację ukazaną w dramacie – *podaje różne interpretacje zakończenia dramatu – *interpretuje tytuł dramatu i wskazuje nawiązania do dzieła Dantego 	<ul style="list-style-type: none"> – odnajduje we fragmencie (polemika Pankracego z Mężem) kontrasty (antynomie) i określa ich funkcje – interpretuje dramat, wprowadzając kontekst historyczny i biograficzny – *interpretuje dramat w kontekście romantycznej filozofii historii (np. Hegla) – *zestawia hrabiego Henryka z innymi bohaterami romantycznymi (np. z bohaterem bajronicznym) – *na podstawie <i>Nie-Boskiej komedii</i> i innych utworów określa romantyczną koncepcję poety i poezji (dokonuje syntezy) – *wyjaśnia, na czym polega katastrofizm historiozoficzny Krasieńskiego – przedstawia romantyczną wizję historii; porównuje, zestawia informacje i fakty, dokonuje syntezy – *wykorzystuje konteksty literackie, historyczne, filozoficzne i kulturowe do interpretacji dzieła
--	---

<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje syntezy wiadomości o poetyce i problematyce dramatu romantycznego – wskazuje jednoczesną obecność różnych kategorii estetycznych (tragizm, patos, komizm, groteska) – *przygotowuje referat lub inną formę prezentacji (samodzielnie lub zespołowo) 	<ul style="list-style-type: none"> – syntetyzuje wiedzę na temat dramatu romantycznego, wprowadza różnorodne konteksty – *uzupełnia wiedzę informacjami samodzielnie znalezionymi w różnych kompendiach
<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia najważniejsze fakty z życia i twórczości Mickiewicza i Słowackiego, wskazując związki między literaturą a rzeczywistością pozaliteracką – wymienia najważniejsze elementy biografii romantycznej – wiadomości z podręcznika uzupełnia samodzielnie znalezionymi informacjami (np. w internecie) 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie wygłasza referat na temat życia i twórczości wybranego poety, ilustrując go zdjęciami, cytatai itp. – wyjaśnia wyrażenie „biografia romantyczna”, odnosząc je do różnych przykładów postaci historycznych i literackich – samodzielnie opracowuje bibliografię na temat życia i twórczości jednego z poetów (sporządza krótki wykaz literatury przedmiotu)
<ul style="list-style-type: none"> – *charakteryzuje obraz Syberii w literaturze i malarstwie polskim – *określa symboliczne sensory wiążące się z Syberią w polskiej literaturze i sztuce XIX w. – *interpretuje wybrane dzieła malarskie zawierające motywy zesłańcze – *wyjaśnia, w jaki sposób dzieła różnych sztuk ukazują te same idee – *w swych komentarzach używa terminów: martyrologia, mistycyzm, symboliczność, sakralizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – *dokonuje syntezy wiadomości na temat funkcjonowania motywu Syberii (wykorzystuje <i>Ustęp z III cz. Dziadów</i>) – *znajduje w albumach, internecie itp. inne przykłady malarstwa ukazującego motywy zesłańcze – *wskazuje przyczyny trwałości tego motywu w kulturze polskiej (martyrologia polska, piekło, ale i oczyszczenie, zmartwychwstanie) – *w motywach Sybiru odnajduje realizację toposu podróży

<ul style="list-style-type: none"> – streszcza akcję i fabułę utworu, uwzględniając specyfikę kompozycji – wymienia i charakteryzuje postacie utworu – charakteryzuje <i>Pana Tadeusza</i> jako epopcję, ale dostrzega też cechy innych gatunków literackich (np. sielanki, poematu opisowego, komedii, satyry, poematu heroikomicznego, *gawędy szlacheckiej, baśni) – w różnych obszarach dzieła wskazuje idealizację utraconej ojczyzny – wyjaśnia kluczową rolę powtarzającego się przymiotnika „ostatni” – *odwołując się do konkretnych fragmentów, wyjaśnia, na czym polega walor plastyczny dzieła – wyjaśnia funkcje trzynastogłoskowca i jego związek z antycznym heksametrem – zwraca uwagę na opisowość utworu, odwołując się do konkretnych fragmentów (np. opis dworu i jego otoczenia, stroju, broni, serwisu) – charakteryzuje obraz szlachty, jej mentalność, obyczaje, styl życia itd. – wskazuje różnicowanie szlachty (magnat Horeszko, dwór szlachecki Sopliców, zaścianek Dobrzyńskich) – formułuje własne opinie i oceny na temat tej warstwy społecznej – wskazuje różne opisy przyrody, określając 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego <i>Pan Tadeusz</i> jest „świętą księgą” dla Polaków – wskazuje w utworze elementy romantyczne i nieromantyczne – *wskazuje obecne w utworze elementy tradycji literackiej i kulturowej – wyjaśnia, jaki wpływ na charakter utworu ma kategoria „widzę i opisuję” oraz „przeniesienie utęsknionej duszy” do kraju lat dziecińczych – wskazuje różnicowanie wiersza w zależności od sytuacji i bohatera – wskazuje antyczny rodowód opisowości utworu i obecność ekfrazy – wskazuje pozaliterackie źródła apoteozy szlacheckiego dworu – ostoja polskości – *przygotowuje samodzielnie prezentację na temat różnych elementów obyczajowości szlacheckiej ukazanej w utworze (tytuły, pieniactwo, potrawy, stroje, przywiązanie do polskiego obyczaju, koligacje rodzinne, uczyty, polowania, tradycje rycerskie); wykorzystuje własne wiadomości z różnych źródeł oraz samodzielnie znalezione materiały i ilustracje – wskazuje idealizację obrazu przyrody

<p>ich funkcję</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje wybrany opis przyrody, wskazując funkcję środków stylistycznych – wskazuje obecność onomatopei w języku potocznym i określa jej funkcję – określa charakter narracji – charakteryzuje narratora, dostrzegając jego różne oblicza (na przykładach konkretnych fragmentów) – komentuje osobisty ton pojawiający się w wypowiedziach narratora – charakteryzuje Jacka Soplicę jako bohatera romantycznego – odmiennego od Konrada lub Kordiana – porównuje ilustracje do <i>Pana Tadeusza</i> wykonane przez różnych artystów – wygłasza z pamięci wybrane fragmenty utworu – interpretuje <i>Epilog</i>, wyjaśniając funkcje zastosowanego tu kontrastu; wskazuje środki stylistyczne służące idealizacji obrazu ojczyzny – analizuje różne warstwy filmu, odnosząc je do właściwych elementów dzieła – wykorzystuje wiedzę o filmie i jego języku (obraz w ruchu, zdjęcia, muzyka, inne dźwięki, kostiumy, gra aktorów) – pisze recenzję filmu <i>Wajdy</i> – pisze wypracowanie na temat wskazanego aspektu <i>Pana Tadeusza</i> (temat do wyboru lub analiza wybranego fragmentu ze 	<p>i odejście od wierności realiom na rzecz odtworzenia „wyższego ładu świata”</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obecność nadrzędnego rytmu natury rządzącego czasem utworu i działaniami bohaterów – wskazuje relację „dom i świat”, na której oparty jest świat przedstawiony utworu – odnosi ją do czasu (rytm natury w „cichej wsi litewskiej” – czas burzliwej historii w Europie, skąd docierają jej odgłosy) – interpretuje dzieło, wykorzystując fragmenty prac naukowych znanych badaczy Mickiewiczowskiego dzieła – docieka, dlaczego tytułowym bohaterem Mickiewicz uczynił postać „pospolitego” młodzieńca, a nie wyjątkowego bohatera tragicznego – na podstawie <i>Epilogu</i> rekonstruuje obraz polskiej emigracji – porównuje go z mesjanistyczną koncepcją pielgrzymstwa polskiego – analizuje środki filmowe, za pomocą których reżyser przeniósł na ekran dzieło literackie – pisze esej krytyczny na temat relacji między dziełem literackim a jego filmową realizacją – pisze samodzielną dłuższą pracę (np. rozprawka, esej, recenzja) na temat
---	--

wskazówką interpretacyjną)	wskazanego obszaru dzieła, wykorzystując różnorodne konteksty
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podstawowe odmiany stylistyczne polszczyzny, rozróżniając style użytkowe – rozpoznaje (w tekście mówionym i pisanym) style: potoczny, naukowy, urzędowy, publicystyczno-dziennikarski, retoryczny – określa najważniejsze cechy każdego z tych stylów, wskazuje je w tekście – wyjaśnia, co jest specyfiką stylu artystycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje charakterystyczne cechy stylu artystycznego w czytanim (analizowanym) tekście (np. we fragmentach <i>Pana Tadeusza</i>) – nazywa środki stylistyczne obecne w stylu artystycznym (np. we fragmentach <i>Pana Tadeusza</i>)
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersz Słowackiego, wychodząc od tytułu i formy podawczej – wskazuje obecne w nim toposy (łódź, sternik, symboliczny pogrzeb poety) – określa funkcje apostrof obecnych w wierszu – interpretuje przesłanie, jakie poeta zostawił narodowi <p>– przy pomocy nauczyciela dokonuje analizy i interpretacji wiersza <i>Fortepian Szopena</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje warstwę brzmieniową utworu – wyjaśnia symbolikę motywów i postaci obecnych w wierszu – na podstawie wiersza charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje samodzielnej analizy i interpretacji wiersza, wykorzystując różne konteksty (biograficzny, kulturowy, tradycji literackiej itp.) – rozpoznaje charakter wiersza (badając wersyfikację) – określa funkcję melodyjności utworu <p>– charakteryzuje Norwidowską koncepcję sztuki i artysty (opozycyjną do koncepcji wieszczów)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje odrębność społecznej i artystycznej postawy Norwida – analizuje melodykę wiersza, rozpoznając zróżnicowanie rytmiczne utworu

<p>najważniejsze założenia Norwidowskiej koncepcji sztuki</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Chopina nazywano „poetą fortepianu” i jakie znaczenia wiązały się z tym określeniem (romantyczna synteza sztuk) – interpretuje sformułowanie: „ideał sięgnął bruku”, podkreślając obecną w nim grę słów (paradoks) – pisze pracę (w formie eseju, rozprawki lub w innej) na temat uszlachetniającego wpływu muzyki na człowieka – wyjaśnia, kim są postacie przywołane w wierszu Norwida i co je łączy – interpretuje funkcję Norwidowskiego przemilczenia (przypomina też o obecności tego środka artystycznego we wcześniej poznanych utworach) – wygłasza komentarz na temat sensu, jaki dostrzegł Norwid w pośmiertnych losach wielkich ludzi – czyta ze zrozumieniem wywiad i fragment eseju – *wie, czym jest epigonizm, odróżnia go od tradycji (dziedzictwa) – wyjaśnia pojęcie „kicz”, odwołując się do etymologii tego słowa 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje obraz Kwiatkowskiego, wykorzystując kontekst historyczny i kontekst muzyki Chopina – komentuje stwierdzenie, że „fortepian był najbardziej romantycznym instrumentem” – dokonuje syntezy: wskazuje Norwidowską tendencję „odczytywania znaków” w różnych pozornie zwyczajnych wydarzeniach i sytuacjach – zbiera wnioski z różnych utworów i formułuje tezę o Norwidowskiej koncepcji wybitnej jednostki i jej roli w postępie ludzkości – wykorzystuje informacje znalezione w literaturze przedmiotu do interpretacji utworów i syntetyzowania wiedzy – w koncepcji poety-wieszczka wskazuje elementy postaw romantycznych i filozofii epoki – wskazuje wzory postaw podsuwane przez poezję wieszczów (rekapitulacja wiedzy) – wyjaśnia, czym było „brązownictwo” i na czym polegała „antybrązownicza” działalność Żeleńskiego-Boya – interpretację opiera na analizie
---	---

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega romantyczna koncepcja poety-wieszcz – objaśnia etymologię słowa „wieszcz” i jego przesunięcie znaczeniowe – przedstawia patriotyczny wymiar poezji wieszczów i jej rolę w zachowaniu tożsamości narodu pozbawionego własnego państwa (trwającego w kulturze) – wskazuje przykłady kultu wieszczów i ich utworów w XIX w. i później – interpretuje wiersze współczesnych poetów, znajdując w nich różne realizacje motywu romantycznego wieszca – wskazuje antybrązowniczy charakter utworów Bursy i Różewicza – w czytanych wierszach odnajduje i ocenia próby ożywienia pomnikowych postaci wieszczów – opisuje wybrany pomnik poety romantycznego (np. w pobliżu swego miejsca zamieszkania) 	<p>wiersza</p> <ul style="list-style-type: none"> – *samodzielnie interpretuje wiersze współczesnych poetów, uwzględniając środki artystyczne, budowę wersyfikacyjno-składniową, sposób wykreowania podmiotu lirycznego (lub bohaterów lirycznych)
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest kultura języka, wskazując jej różne aspekty (poprawność językowa, kultura mowy i jej składowe) – wskazuje różnice między normą wzorcową i normą językową – wymienia rodzaje błędów językowych, wiążąc je z podsystemami języka – w tekście rozróżnia charakterystyczne (poważne) błędy językowe; poprawia je 	<ul style="list-style-type: none"> – definiuje pojęcia: norma wzorcowa, norma językowa – wyjaśnia, na czym polega dostrzeżony w tekście błąd językowy (jaka norma została naruszona) – przedstawia różne postawy wobec języka (rygorystyczne i tolerancyjne)

<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie znanych utworów przedstawia główne postawy, prądy filozoficzne i kierunki epoki – na wybranych przykładach charakteryzuje główne gatunki romantyczne: balladę, powieść poetycką, dramat romantyczny, poemat dygresyjny – wyjaśnia znaczenie kategorii: bunt, młodość, miłość, wolność, rewolucja, lud, wieszcz w epoce romantyzmu – charakteryzuje kategorię bohatera romantycznego – wyjaśnia romantyczne rozumienie tragizmu – omawiając utwory, używa poprawnie terminów: synkretyzm rodzajowy i gatunkowy, ironia romantyczna, wzniosłość, groteska, absurd, retrospekcja – *zabiera głos w klasowej dyskusji na temat romantycznych korzeni niektórych postaw, cech i wartości narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia filozoficzne podstawy epoki – charakteryzuje główne założenia romantycznej historiozofii – dokonuje syntezy romantycznego widzenia artysty (poety) i sztuki – *na wybranych przykładach wyjaśnia, czym była romantyczna synteza sztuk, wskazuje wyjątkowe znaczenie muzyki – *wygłasza samodzielnie przygotowane referaty, w których prezentuje różne zagadnienia sztuki romantycznej (wiadomości zdobyte w szkole uzupełnia samodzielnie znalezionymi w bibliotekach, internecie itp.) – *zabiera głos w klasowej dyskusji na temat funkcji wyobraźni w sztuce współczesnej – *zabiera głos w dyskusji na temat aktualności i wyczerpania się romantycznych mitów narodowych oraz polskiego etosu romantycznego
<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest estetyka wypowiedzi – dba o estetykę własnych wypowiedzi pisemnych i ustnych – dostrzega w wypowiedziach własnych i cudzych błędy językowe, poprawia je – określa podstawowe typy błędów językowych 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przyczyny błędów językowych pojawiających się w pracach uczniowskich

POZYTYWIZM

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia nazwę „pozytywizm”, uwzględniając jej różne odniesienia – wyjaśnia, jakie historyczne i polityczne przyczyny wpłynęły na ukształtowanie się programu polskich pozytywistów – dokonuje streszczenia logicznego fragmentu rozprawy Milla – wyjaśnia termin „utilitaryzm” – streszcza tezy artykułu programowego Świętochowskiego, podkreślając ich polemiczność wobec hasła romantycznych – wyjaśnia, czym był utilitaryzm pozytywistyczny i jak się zaznaczył w literaturze – wskazuje idee postulowane w publicystyce pozytywistycznej – wymienia główne punkty programu polskich pozytywistów – wyjaśnia, czym były praca organiczna i praca u podstaw – *czyta ze zrozumieniem fragment książki Borejszy, wykorzystuje zawarte w nim wiadomości w swoich komentarzach – *przy pomocy nauczyciela interpretuje wiersz Kamińskiej <i>Niemowa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia filozoficzne założenia epoki, podkreślając związki i zależności (Comte, Mill, Spencer) – wskazuje stylistyczne właściwości publicystyki pozytywistycznej (na podstawie artykułu Świętochowskiego) – nazywa środki retoryczne obecne w artykułach i określa ich funkcję – porównuje wykorzystanie metaforyki młodości w wystąpieniach pozytywistów oraz w utworach romantycznych (np. w <i>Odzie do młodości</i>) – wyjaśnia, na czym polegał język ezopowy publicystyki pozytywistycznej – wyjaśnia, w jaki sposób zostały przełożone na polskie realia hasła ewolucjonizmu, organicyzmu, scjentyzmu, utilitaryzmu (uwzględnia kontekst historyczny i kulturowy) – *na podstawie samodzielnie znalezionych materiałów prezentuje powstańcze losy polskich
---	--

<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersze Asnyka, zwracając uwagę na sposób przedstawienia zawartych w nich idei – określa nadawcę i odbiorcę w każdym z utworów – określa dominantę kompozycyjną każdego z czytanych wierszy – interpretuje metaforykę drogi (dążenia) i walki w czytanych wierszach – dostrzega obecność idei romantycznych – określa stosunek poety do idei romantycznych – wyjaśnia, dlaczego Asnyk nazywany jest poetą przełomu – dostrzega nostalgiczny charakter wierszy 	<p>pozytywistów i wyjaśnia, jak wpłynęły one na późniejsze poglądy tych twórców</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, jaki jest stosunek poety do przemijania, jak pojmuje on przeszłość i przyszłość – *przedstawia poglądy historiozoficzne poety
<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje dwa podstawowe sposoby wzbogacania zasobu leksykalnego: zapożyczanie i tworzenie nowych wyrazów – podaje przykłady zapożyczeń – podaje przykłady wyrazów nowych, utworzonych od już istniejących – wskazuje przyczyny wzbogacania słownictwa – wyjaśnia słowotwórczą budowę wyrazu pochodnego, posługując się terminami: temat słowotwórczy, formant 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy słowotwórczej wyrazu, posługując się terminami: derywat, derywacja – rozróżnia: prefiksy, sufiksy i interfiksy
<ul style="list-style-type: none"> – czyta pozytywistyczne teksty publicystyczne ze świadomością ich funkcji, przesłania, konwencji stylistycznej – rekonstruuje poglądy Prusa na szanse i możliwości dziennikarstwa – analizuje sposoby łączenia w felietonach 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje stylistyczne sposoby angażowania uwagi czytelnika – wskazuje stylistyczne wykładniki humoru, satyry, ironii, sarkazmu (odróżnia te pojęcia) – w czytanych utworach

<p>Prusa fikcji i prawdy</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób Prus ukazał w swym felietonie narodowe cechy Polaków, Francuzów i Niemców – uczestniczy w klasowej dyskusji na temat wad narodowych i stereotypów – streszcza poglądy Orzeszkowej na kwestię żydowską i sytuację kobiet – charakteryzuje gatunki publicystyczne: felieton, reportaż, list – w tekstach artykułów wskazuje funkcje językowe: informacyjną, impresywną i poetycką – sprawnie posługuje się terminami: „realizm”, „sztuka realistyczna” – wyjaśnia sformułowanie Stendhala, że powieść ma być „zwierciadłem przechadzającym się po gościńcu”, odnosząc je do znanej sobie XIX-wiecznej powieści realistycznej – pisze felieton (reportaż) na temat życia szkoły lub innych bliskich mu problemów – pisze artykuł, w którym porusza problemy społeczne i obyczajowe – odczytuje obraz Courbeta jako manifest nowych poglądów na sztukę 	<p>publicystycznych odnajduje echa programu pozytywistycznego</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia założenia realizmu formułowane w 2. połowie XIX w. – *odnosi je do utworów Balzaka, Dickensa, Stendhala, Gogoła, Tołstoja, Czechowa, Turgeniewa (mistrzów realizmu) – *wyjaśnia, czym była realistyczna powieść tendencyjna – przedstawia program XIX-wiecznego naturalizmu, wskazując cechy odróżniające go od realizmu – *prezentuje sylwetki twórcze Zoli i Flauberta oraz ich poglądy na sztukę – *wyjaśnia, czym była powieść eksperymentalna – wskazuje filozoficzne założenia XIX-wiecznego naturalizmu (m.in. determinizm) i jego związki z rozwojem nauk przyrodniczych – *na podstawie podręcznika i samodzielnie znalezionych materiałów omawia rolę publicystyki w okresie pozytywizmu – pisze pracę (np. w formie rozprawki) na temat swoich preferencji czytelniczych związanych z realizmem i naturalizmem
<ul style="list-style-type: none"> – streszcza utwory – na podstawie przeczytanych utworów 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje <i>Kamizelkę</i> jako nowelę z sokołem

<p>omawia cechy noweli jako jednego z głównych gatunków pozytywistycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa zasadę kompozycyjną i nastrój nowel – charakteryzuje narratora nowel Prusa (określa funkcje narratora dziecięcego) – określa przesłanie każdego utworu – rekonstruuje obraz życia społecznego w czasie powstania styczniowego – wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki stosunku narratora do opisywanej rzeczywistości 	<ul style="list-style-type: none"> – *interpretuje <i>Kamizelkę</i> jako arcydzieło nowelistyki pozytywistycznej – odwołując się do założeń filozoficznych, artystycznych i społecznych pozytywizmu, wyjaśnia, dlaczego był on „epoką prozy” – wykorzystuje informacje na temat noweli (np. komentarze Świętochowskiego i Orzeszkowej) do pogłębionego odczytania dzieła – w czytanych utworach odróżnia cechy typowe dla pozytywizmu oraz specyficzne, oryginalne – będące wykładnikami mistrzostwa Prusa-novelisty – wskazuje stylistyczne i językowe sposoby osiągnięcia efektu komizmu, groteski, tragizmu
<ul style="list-style-type: none"> – streszcza utwór – określa literackie sposoby charakteryzowania bohaterów – rozpoznaje sposoby sygnalizowania stosunku narratora (i autorki) do opisywanych wydarzeń – wymienia asymilację Żydów, emancypację kobiet, pracę u podstaw (oświatę wsi) jako punkty programu pozytywistycznego – interpretuje teksty publicystyczne i utwory literackie podejmujące temat 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje nowelę jako głos przeciw dyskryminacji i antysemityzmowi – analizuje kwestię żydowską ukazaną w literaturze (i publicystyce) XIX i XX w., wprowadzając kontekst historyczny i społeczny – dokonuje syntezy: postacie Żydów w polskiej literaturze i malarstwie XIX i XX w. (na podstawie poznanych utworów i dzieł malarskich; wykorzystuje także dzieła poznane w gimnazjum)

<p>żydowski</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje i zestawia poglądy na kwestię żydowską autorów tworzących (i żyjących) w różnych czasach – uczestniczy w klasowej dyskusji na temat stereotypów i uprzedzeń – formułuje własne sądy i opinie, popiera je argumentami – wygłasza na forum klasy przemówienie na temat potrzeby tolerancji (stosuje środki retoryczne oraz zasady budowy oracji, wprowadza uczciwe argumenty) – interpretuje XIX-wieczne obrazy realistyczne ukazujące postacie Żydów 	
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „naturalizm” – wymienia cechy naturalizmu jako prądu w sztuce; dostrzega je w utworze literackim i dziele malarskim 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia założenia naturalizmu jako prądu w sztuce – wymienia mistrzów prozy naturalistycznej i ich dzieła
<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje styl publicystyczny – wymienia rodzaje tekstów, w których występuje styl publicystyczny – podaje najważniejsze cechy stylu publicystycznego – wyjaśnia, czym są: nagłówek, lid, śródtytuł – odróżnia styl publicystyczny (np. tekstów komentujących) od stylu medialnych tekstów informacyjnych – wyjaśnia, jakimi gatunkami są reportaż, felieton 	<ul style="list-style-type: none"> – w tekście publicystycznym wskazuje zabiegi językowe nadające mu indywidualność – dokonuje redakcyjnego opracowania tekstu przeznaczonego do publikacji
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego powieść (obok noweli 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje językowe sposoby

<p>i krótkich form prozatorskich) stała się głównym gatunkiem pozytywizmu – na podstawie <i>Lalki</i> omawia cechy powieści dojrzałego realizmu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje świat przedstawiony utworu • omawia budowę akcji i fabuły • przedstawia szeroki i bogaty obraz życia społecznego (panoramiczność) • zwraca uwagę na bogactwo szczegółów • wskazuje rolę każdego z narratorów • charakteryzuje bohaterów, ich motywacje, osobowości, język itp. <p>– analizuje sposoby indywidualizacji postaci – wskazuje cechy typowe w zindywidualizowanych postaciach – przedstawia krytyczny i pesymistyczny obraz polskiego społeczeństwa zawarty w <i>Lalce</i> (wielkie rozczarowania epoki i kryzys programu pozytywistycznego) – interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść o miłości, społeczeństwie, rodzącym się kapitalizmie, „rozkładzie” społecznym, mieście – charakteryzuje Wokulskiego jako złożoną postać o cechach romantycznych i pozytywistycznych – odczytuje informacje ukryte w ezopowym języku, jakim mówi się o powstaniu styczniowym i wcześniejszych zrywach narodowowyzwoleńczych – czyta literaturę naukową i przetwarza</p>	<p>indywidualizacji bohaterów – wskazuje stylizację środowiskową (np. germanizmy w języku Mincla, język Żydów, elementy gwarowe w mowie postaci pochodzących ze wsi itp.) – *interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść o Warszawie 2 połowy XIX w., przygotowuje na ten temat prezentację, w której ukaże różne realia społeczne i obyczajowe (ulice, wydarzenia, rozrywki, stroje, zajęcia ludzi itp.) – w pogłębiony sposób analizuje psychologiczne portrety postaci ukazanych w <i>Lalce</i> – w pogłębiony sposób i z uwzględnieniem kontekstu kulturowego analizuje źródła tragizmu Wokulskiego – wykorzystuje literaturę naukową do pogłębienia interpretacji utworu – dokonuje syntezy zagadnień dotyczących powieści pozytywistycznej</p>
---	---

<p>zaczepnięte z niej informacje</p> <p>– pisze pracę (rozprawka, esej, opinia) na temat swojego odczytania <i>Lalki</i> Prusa</p> <p>– *pisze recenzję wybranej wersji filmowej <i>Lalki</i></p>	<p>– pisze pracę w dowolnej formie na temat roli prozy epickiej w okresie pozytywizmu</p>
<p>– wymienia najważniejsze cechy językowe i stylistyczne utworów pozytywistycznych (np. elementy języka mówionego w dialogach, indywidualizacja języka, zapożyczenia)</p> <p>– wskazuje, jak dążenie do naśladowania rzeczywistości przekłada się na słownictwo i składnię</p> <p>– w czytanych utworach wskazuje najważniejsze cechy języka i stylu</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób realistyczny i naturalistyczny charakter utworów literackich wpłynął na ich styl</p> <p>– w czytanych utworach wskazuje różnice między cechami stylu narratora i postaci literackich</p> <p>– wyjaśnia, czym są: dialekt, socjolekt</p> <p>– wyjaśnia, jakie są przyczyny licznych zapożyczeń w utworach pozytywistycznych</p>
<p>– omawia i interpretuje utwór, posługując się wskazówkami zawartymi w podręczniku</p> <p>– komentuje <i>Nad Niemnem</i> jako dzieło dojrzałego realizmu</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega panoramiczność i opisowość powieści</p> <p>– interpretuje utwór jako powrót do wspólnej przeszłości i wspólnej pamięci – w celu odbudowania wartości konsolidujących naród</p> <p>– porównuje opisy dworu i zaścianka oraz ich mieszkańców</p> <p>– wskazuje w utworze obecność idei romantycznych i pozytywistycznych (etos walki i pracy)</p> <p>– określa rolę przestrzeni nadniemeńskiej i</p>	<p>– *interpretuje utwór jako mityczną opowieść o początku</p> <p>– przedstawia obecny w <i>Nad Niemnem</i> romantyczny mit Kresów</p> <p>– wykorzystuje komentarz naukowy do interpretacji opisów dworu i zaścianka</p> <p>– dokonuje syntezy: obraz kultury szlacheckiej w powieści na tle innych utworów (np. <i>Pana Tadeusza</i>, <i>Trylogii</i>)</p> <p>– *korzystając z podręcznika, zdobywa wiadomości o miejscach ukazanych w powieści, losach rodziny Bohatyrowiczów itp.; prezentuje je w klasie w interesujący sposób, uwzględniając konteksty historyczne i wiadomości o losach Polaków na</p>

<p>związki bohaterów z przestrzenią</p> <ul style="list-style-type: none"> – *określa, na czym polega arkadyjskość przestrzeni nadniemeńskiej – określa kryteria oceny postaci – analizuje język i styl narratora, porównuje sposób mówienia o różnych postaciach – wskazuje i komentuje sposób mówienia o powstaniu styczniowym (język ezopowy) <p>– dokonuje analizy i interpretacji opisu mogiły powstańczej, zwracając uwagę na obecną w nim sakralizację</p> <ul style="list-style-type: none"> – *odczytuje wiersz Miłosza (wraz z komentarzem) jako uzupełnienie i interpretację <i>Nad Niemnem</i> Orzeszkowej – *porównuje postać Justyny w obu utworach – interpretuje utwory poetyckie okresu pozytywizmu, wskazując w nich obecność idei romantycznych – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój podniosłości i patosu – wyjaśnia przyczyny trwałości <i>Roty</i> i jej przesłania w polskiej świadomości zbiorowej – interpretuje obecne w <i>Rocie</i> symbole narodowe 	<p>Kresach Wschodnich</p> <ul style="list-style-type: none"> – *opisuje ukazaną w <i>Panu Tadeuszu</i> i w <i>Nad Niemnem</i> przestrzeń nadniemeńską jako arkadię – w sposób pogłębiony charakteryzuje postacie ukazane w powieści – wskazuje środki stylistyczne służące sakralizacji i heroizacji – porównuje role dwóch mogił w powieści <p>– *porównuje mit Kresów w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Rozbieraniu Justyny</i></p> <p>– opisuje stosunek dojrzałych pozytywistów do tradycji romantycznej (syntetyzuje wiadomości)</p>
<ul style="list-style-type: none"> – streszcza nowelę – charakteryzuje troje pierwszoplanowych bohaterów, wskazując źródła ich tragizmu – wyjaśnia, na czym polega idealizacja i 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje w noweli elementy historyczne i autobiograficzne – porównuje sposób przedstawienia powstania styczniowego w noweli i w

<p>heroizacja postaci R. Traugutta</p> <ul style="list-style-type: none"> – interpretuje tytuł noweli – wskazuje symboliczny charakter mogiły bezimiennych powstańców – charakteryzuje sposób prowadzenia narracji i określa jego funkcję – opisuje obraz Grottgera, rozpoznając i objaśniając jego symboliczność 	<p><i>Nad Niemnem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zestawia sposób przedstawienia klęski powstańców w utworach Orzeszkowej i na obrazie Grottgera
<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady świadczące o tym, że język inaczej „mówi” o kobietach i o mężczyznach – podaje dawne formy nazwisk kobiet (tworzone od męskich) i interpretuje ich znaczenie – wskazuje trudności związane z tworzeniem kobiecych nazw tytułów i stanowisk 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kulturowe uwarunkowania różnego traktowania kobiet i mężczyzn w języku
<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie powieści i wypowiedzi autora rekonstruuje Sienkiewiczowską koncepcję powieści historycznej – odnajduje w powieści Sienkiewicza elementy różnych gatunków: powieści płaszcza i szpady, eposu, westernu, a nawet baśni – charakteryzuje postacie (historyczne i fikcyjne) oraz kryteria ich oceny – porównuje powieściowe wizerunki magnaterii i średniej szlachty – wskazuje sposoby heroizacji i sakralizacji wybranych bohaterów – wskazuje nawiązania do etosu rycerskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat wzorców patriotyzmu obecnych w <i>Trylogii</i> – ocenia ich aktualność – wskazuje źródła nieufności krytyków współczesnych Sienkiewiczowi do jego powieści historycznych (wykorzystuje kontekst poglądów różnych szkół historycznych) – wskazuje źródła niesłabnącej i ponadczasowej popularności powieści Sienkiewiczowskiej wśród czytelników – rekonstruuje schemat kompozycyjny, na którym Sienkiewicz opiera swe powieści

<ul style="list-style-type: none"> – streszcza losy Kmicica, odnajdując w nim kontynuację wzorca bohatera romantycznego (J. Soplicy) – wskazuje schemat kreacji wybranych typów postaci (np. zdrajców) – wyjaśnia tytułową metaforę potopu, odwołując się do odpowiednich fragmentów powieści – charakteryzuje sposób mówienia o wojnie (na podstawie samodzielnie znalezionych fragmentów) – zabiera głos w dyskusji na temat sposobu ukazania (i deformowania) historii; uzasadnia własne sądy i opinie – analizuje język i styl utworu, zwracając uwagę na ich zróżnicowanie – wskazuje specyfikę Sienkiewiczowskiej archaizacji języka (gromadzi i porównuje różne rodzaje archaizmów) – wskazuje stylizację biblijną i określa jej funkcję – określa rolę tematu historycznego w malarstwie – pisze recenzję filmu zrealizowanego na podstawie wybranej części <i>Trylogii</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – redaguje wprowadzenie do dyskusji na temat <i>Potopu</i> jako książki ukazującej polski charakter narodowy – wyjaśnia, na czym polegała Sienkiewiczowska mityzacja wydarzeń i postaci historycznych – ustosunkowuje się do Sienkiewiczowskiej idei „krzepienia serc” – *przygotowuje krótki referat o życiu i twórczości Sienkiewicza, kładąc nacisk na wybrany aspekt sylwetki pisarza (np. miłości jego życia, podróże, zainteresowania antykiem itp.) i wygłasza go w interesujący sposób – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa i omawia jej poszczególne rodzaje – określa wizję przeszłości wybranych przedstawicieli malarstwa historycznego II połowy XIX w. (na przykładach konkretnych obrazów) – analizuje środki filmowe, za pomocą których reżyser przeniósł na ekran postacie i idee Sienkiewiczowskie – ocenia ogólny efekt ekranizacji (zaspokojenie oczekiwań czytelników)
---	---

<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co miał na myśli Gombrowicz, nazywając Sienkiewicza „geniuszem łatwej urody”, który uprawia „igraszki wartościami” – wskazuje właściwości języka i stylu Gombrowicza – na podstawie poznanych utworów pisze wypracowanie: „Człowiek wobec historii” 	<ul style="list-style-type: none"> – ustosunkowuje się do opinii Gombrowicza – przychyła się do niej lub ją odrzuca, uzasadniając swoje stanowisko – *redaguje i wygłasza przemówienie „Obrona Sienkiewicza” będące polemiką w stosunku do tez Gombrowicza
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: <i>archaizacja</i>, <i>archaizm</i> – wymienia różne rodzaje archaizmów – rozróżnia archaizmy leksykalne i rzeczowe – rozpoznaje archaizację w konkretnych tekstach (np. we fragmencie <i>Potopu</i>) – wskazuje najważniejsze rodzaje archaizmów obecne w analizowanym tekście – określa funkcje archaizacji zastosowanej w czytanej utworze 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia archaizmy: fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze itp. – wymienia formy językowe, które mogą pełnić funkcję archaizującą (nie będąc faktycznymi archaizmami)
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje utwory pozytywistów, odnajdując w nich przejawy pesymizmu, znużenia, rozczarowania, zapowiedzi postaw schyłkowych, zainteresowanie problemami eschatologicznymi itp. – rekonstruuje zawarty w nich obraz świata jako chaosu i rozpadu – wskazuje refleksyjny, poważny nastrój wierszy Asnyka – *interpretuje metafizyczne treści obrazów obecnych w wierszach Asnyka (np. otchłań, gwiazdy, ogrom, głębia, fala) 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie interpretuje wiersze Asnyka, wykorzystując kontekst literacki i kulturowy – *znajduje filozoficzne i historyczne źródła poglądów wyrażonych w poezji Asnyka – *na podstawie przeczytanych wierszy i dodatkowych informacji rekonstruuje historiozofię Asnyka – *wyjaśnia, czym był parnasizm, wskazując twórców i charakterystyczne cechy tego prądu

<ul style="list-style-type: none"> – określa zawartą w poezji Asnyka koncepcję człowieka stojącego przed zagadką bytu – czyta ze zrozumieniem fragment literatury naukowej, odpowiada na pytania – charakteryzuje miasto (Petersburg) przedstawione w powieści, wskazując związane z nim zagrożenia – *w obrazie Petersburga odnajduje topos wielkiej wszetecznicy, współczesnej Sodomy – analizuje obraz inteligencji rosyjskiej – charakteryzuje Raskolnikowa i rekonstruuje motywację jego czynów – wypowiada własne opinie na temat bohatera – interpretuje <i>Zbrodnię i karę</i> jako powieść psychologiczną 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje syntezy: człowiek wobec Boga w literaturze pozytywistycznej – ustosunkowuje się do tezy interpretacyjnej zawartej w przykładowym materiale zamieszczonym w podręczniku – dokonuje syntezy: obraz miasta w powieści XIX w. – wykorzystuje topos labiryntu do opisanego przestrzeni miasta, w której porusza się Raskolnikow – zestawia teorię Raskolnikowa z filozofią Nietzschego, wyciąga wnioski – rekonstruuje proces nawrócenia Raskolnikowa, podkreślając obecność pierwiastka mistycznego – interpretuje <i>Zbrodnię i karę</i> jako powieść o konflikcie rozumu i natury – porównuje obraz Syberii w <i>Zbrodni i karze</i> z obrazem znanym z literatury romantycznej – *wyjaśnia termin „powieść polifoniczna” i odnosi go do <i>Zbrodni i kary</i>
<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie znanych utworów przedstawia główne postawy, prądy filozoficzne i kierunki literatury pozytywistycznej – na wybranych przykładach charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia filozoficzne podstawy epoki – na przykładach wybranych dzieł sztuki omawia założenia realizmu i naturalizmu XIX-wiecznego

<p>główne gatunki pozytywistyczne: powieść, nowelę, powieść historyczną</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa rolę publicystyki – charakteryzuje program polskich pozytywistów – na przykładach poznanych utworów przywołuje opozycje: swojskość i obcość, przestrzeń otwarta–zamknięta, ład–chaos – charakteryzuje przestrzenie kulturowe obecne w literaturze romantyzmu: dwór i zaścianek, nadniemeńska arkadia, miasto, wieś 	<ul style="list-style-type: none"> – *wygłasza samodzielnie przygotowane referaty, prezentując różne zagadnienia dotyczące literatury pozytywistycznej (wiadomości zdobyte w szkole uzupełnia samodzielnie znalezionymi w bibliotekach, internecie itp.)
<ul style="list-style-type: none"> – wie, czym jest estetyka wypowiedzi – dba o estetykę własnych wypowiedzi – pisemnych i ustnych – dostrzega w wypowiedziach własnych i cudzych błędy językowe, poprawia je – określa podstawowe typy błędów językowych – wyjaśnia, jaka jest norma składniowa współczesnej polszczyzny i kiedy następuje jej naruszenie (na przykładzie konkretnych wypowiedzi) – wyjaśnia, jaka jest norma fleksyjna współczesnej polszczyzny i kiedy następuje jej naruszenie (na przykładzie konkretnych wypowiedzi) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przyczyny błędów językowych pojawiających się w pracach uczniowskich – interpretuje błąd językowy jako naruszenie normy – wyjaśnia, czym jest norma językowa, a czym uzus

MŁODA POLSKA

<ul style="list-style-type: none"> – czyta wiersze młodopolskie z właściwą dykcją i intonacją – określa nastrój i uczucia podmiotu lirycznego – odnajduje w wierszach typowe dla schyłku wieku postawy dekadentyzmu, znużenia, przesytu – wskazuje środki stylistyczne tworzące nastrój melancholii, smutku, przygnębienia, nieokreślonej tęsknoty – na podstawie utworów wskazuje różne drogi ucieczki od „ból istnienia”, jak nirwana, miłość zmysłowa, sztuka – charakteryzuje atmosferę emocjonalną młodopolskiej liryki pejzażowej na podstawie analizy środków stylistycznych – *wyjaśnia, na czym polega psychizacja krajobrazu – wskazuje charakterystyczne symbole i motywy młodopolskie (np. „osmętnica”, sen, droga, rzeka, dym), interpretuje je – charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów – wyjaśnia przyczyny nagromadzenia motywów eschatologicznych i związanych z młodopolską duchowością – wymienia i wyjaśnia nazwy epoki, np.: Młoda Polska, modernizm, fin de siècle, neoromantyzm – *przy pomocy nauczyciela analizuje 	<ul style="list-style-type: none"> – określa filozoficzne źródła postawy dekadencjonalnej (Schopenhauer) – określa charakter modernistycznej liryki miłosnej – wskazuje i interpretuje przejawy młodopolskiego mizoginizmu z sztuce epoki – wyjaśnia, na czym polegał katastrofizm schyłku wieku; odnajduje jego przejawy w czytanych utworach – charakteryzuje poetykę czytanych wierszy, wskazując typowe i specyficzne środki stylistyczne – wskazuje filozoficzne konteksty „snów o potędze” (Nietzsche) – *przygotowuje krótkie wystąpienie na temat filozoficznych podstaw epoki (Schopenhauer i Nietzsche) – *samodzielnie interpretuje czytane utwory, wykorzystując konteksty filozoficzne i biograficzne – * wskazuje przykłady stylizacji (np. modlitewnej) i określa ich funkcję – *wyjaśnia przyczyny supremacji liryki w epoce młodopolskiej – określa sposoby wykorzystania przez literaturę i sztukę młodopolską inspiracji orientalnych – wskazuje w dziełach różnych sztuk (plastyki i muzyki) przykłady
---	--

<p>poetykę wiersza</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje reminiscencje młodopolskie w wierszach poetów współczesnych – porównuje postawy schyłku wieków: XIX i XX 	<p>motywów związanych z młodopolską duchowością</p> <ul style="list-style-type: none"> – komentuje różne nazwy epoki, wykorzystując różnorodne konteksty (np. sięgając do publicystyki epoki) – *samodzielnie interpretuje wiersze, charakteryzując ich poetykę i problematykę – porównuje obraz kultury schyłku wieków: XIX i XX – komentuje zestawienie nazw: modernizm i postmodernizm
<ul style="list-style-type: none"> – analizuje obraz filistrów przedstawiony w dramacie Zapolskiej (F) – wskazuje sposoby indywidualizacji bohaterów sztuki (F) – wypowiada opinie na temat bohaterów (F) – na podstawie czytanych utworów poetyckich i tekstów eseistycznych określa młodopolską koncepcję artysty i sztuki – wyjaśnia, na czym polegał konflikt artysty z filistrem – określa rolę, jaką przypisywano sztuce i wyjaśnia przyczyny młodopolskiego kultu sztuki i artysty – wyjaśnia, dlaczego prawdziwa sztuka musiała być – zdaniem twórców młodopolskich – elitarna – charakteryzuje styl życia cyganerii (bohemy) artystycznej, wymienia znanych twórców (np. związanych z Krakowem), kawiarnie, przytacza anegdoty itd. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje cechy dramatu naturalistycznego w utworze Zapolskiej (F) – wskazuje przejawy młodopolskiego estetyzmu i postawy artystowskiej – wyjaśnia ich źródła – opisuje antynomię jednostki i tłumu – w filozofii epoki szuka inspiracji takiego pojmowania sztuki i artysty – *dokonuje syntezy: porównuje koncepcje artysty i sztuki w różnych epokach, sytuując je w różnorodnych kontekstach i wskazując ich kulturowe źródła – przygotowuje krótkie wystąpienia na temat życia i twórczości słynnych postaci epoki – *wskazuje niezbędność motywów skandalu, prowokacji, bulwersowania opinii publicznej, poszukiwania

<ul style="list-style-type: none"> – *charakteryzuje obraz miast i tłumu w literaturze modernistycznej – wskazuje środki literackie charakterystyczne dla poetyki wierszy Baudelaire’a i określa ich funkcję – w czytanych utworach wskazuje elementy prowokacji i naruszania dobrego smaku, formułuje sądy interpretacyjne – opisuje relacje wiążące człowieka z miastem-molochem w literaturze i sztuce okresu modernizmu (obcość, przerażenie, samotność, uwięzienie), odnosząc się do konkretnych utworów – *zestawia różne koncepcje artysty poznane w I i II klasie (np. <i>poeta doctus</i>, poeta wieszcz, poeta cygan, poeta kapłan przed ołtarzem sztuki, poeta przeklęty) i odnosi je do konkretnych sylwetek twórców oraz kreacji literackich – czyta ze zrozumieniem teksty eseistyczne, manifesty i wystąpienia programowe utrzymane w różnych konwencjach – porównuje młodopolską koncepcję artysty z wizją romantyczną (kreacja poety; jego powinności wobec narodu) – *opisuje różne style architektoniczne przełomu wieków – interpretuje miasto jako temat malarstwa reprezentującego różne kierunki – przy pomocy nauczyciela interpretuje wiersz poety współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> nowych doznań i podniet, uznawania sztuki jako wartości najwyższej – *wyjaśnia termin „poeta przeklęty”, odnosząc go do słynnych skandalistów epoki – wyjaśnia pojęcie „turpizm”, odnosząc go do wiersza Baudelaire’a – *wyjaśnia, na czym polega demonizacja miasta w literaturze i sztuce okresu modernizmu – *dokonuje syntezy literatury i sztuki XIX i początków XX w.: „Proces przeciwko miastu” – wygłasza referat: „Miasto w literaturze i sztuce Młodej Polski”, prezentując samodzielnie znalezione materiały i ilustracje – *pisze esej krytyczny na temat różnych koncepcji artysty i sztuki – także współcześnie – samodzielnie dokonuje analizy i
---	--

<ul style="list-style-type: none"> – odnajduje w nim nawiązanie do młodopolskiej koncepcji artysty i sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> interpretacji wiersza współczesnego – wskazuje złożony stosunek epoki do tradycji romantycznej
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest językowy obraz świata – podaje przykłady frazeologizmów tworzących określony element językowego obrazu świata, interpretuje ten fakt – wyjaśnia różnice między naukowym a językowym obrazem świata 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega różnicę między obrazem świata utrwalonym w języku ogółu i języku artystycznym – podaje nazwiska badaczy dostrzegających związek między myśleniem a językiem
<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski style i poetyki: impresjonizm, symbolizm – na podstawie konkretnych utworów określa charakterystyczne cechy stylu impresjonistycznego – *przygotowuje wystąpienie na temat miejsca liryki tatrzańskiej oraz fascynacji górami – na podstawie konkretnych utworów określa charakterystyczne cechy stylu ekspresjonistycznego – wyjaśnia młodopolską koncepcję symbolu (na konkretnych przykładach); dostrzega różnicę między symbolem a alegorią, umie je wyjaśnić – interpretuje symbole zawarte w czytanych utworach oraz w malarstwie – wskazuje przykłady omawianych stylów w malarstwie i muzyce; podaje nazwiska najsłynniejszych twórców 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów; odnosi je do literatury i malarstwa – wyjaśnia, czym były i jakie miejsce zajmowały w panoramie epoki: impresjonizm, symbolizm i secesja – odnosi ww. zjawiska do różnych dziedzin sztuki (także sztuki użytkowej, mody itp.) oraz różnych obszarów literatury – *przygotowuje wystąpienie na temat roli Zakopanego i inspiracji góralszczyzną (Witkiewicz, styl zakopiański, folklor podhalański, Sabała, taternictwo, stylizacje góralskie itd.) – wskazuje źródła fascynacji przyrodą gór i folklorem góralskim w sztuce przełomu wieków – w postawach i filozofii epoki

<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje gatunki liryki młodopolskiej: sonet, liryk – pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie – *wyjaśnia, czym była młodopolska synteza sztuk – *interpretuje obrazy impresjonistyczne i symbolistyczne – *wskazuje dzieła młodopolskie związane z Tatrami i folklorem podhalańskim – określa, jakie wartości obecne w baśniach, legendach i podaniach górskich fascynowały artystów młodopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> znajduje źródła mitu górala (góralszczyzny) w twórczości młodopolskiej – *analizuje środki językowe służące stylizacji gwarowej utworów Przerwy-Tetmajera – *porównuje różne sposoby wykorzystania formy gatunkowej sonetu – wskazuje filozoficzne źródła postaw odnalezionych w czytanych utworach (np. katastrofizmu i prometejskiego wadzenia się z Bogiem w <i>Hymnach</i> Kasprowicza, stoickiego dystansu i klasycyzmu, a także postawy franciszkańskiej w wierszach Staffa) – pisze analizę i interpretację wybranego utworu
<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze cechy stylistyczne głównych kierunków Młodej Polski: symbolizmu, impresjonizmu i ekspresjonizmu – rozpoznaje styl czytanego tekstu (symbolizm, impresjonizm, ekspresjonizm) – rozpoznaje i nazywa środki stylistyczne typowe dla Młodej Polski (np. metafory, animizacje, personifikacje, synestezje itp.) – dostrzega przenikanie liryki do stylu utworów epickich – rozpoznaje elementy mowy potocznej lub gwary w epice, określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy językowo-stylistycznej fragmentu utworu lirycznego lub epickiego: wskazuje charakterystyczne dla niego środki i określa ich funkcje

<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski style i postawy ideowe: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm – charakteryzuje rolę konwencji hymnicznej w <i>Dies irae</i> – pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie – *dostrzega przemiany postaw twórczych Kasprowicza i Staffa – określa, na czym polega „pogodzenie się ze światem” w późnej poezji Kasprowicza, wskazuje jej formalne wykładniki – określa, na czym polega niepowtarzalność świata poetyckiego Leśmiana – charakteryzuje system filozoficzny i pojmowanie natury przez Leśmiana – charakteryzuje język poetycki Leśmiana i charakter kreowanej w jego utworach rzeczywistości (poezja jako dziedzina intuicji) – wyjaśnia, na czym polega specyfika neologizmów Leśmiana – poprawnie posługuje się terminami: „kreacja”, „kreacjonizm”, „kreacjonistyczny” – w literaturze i malarstwie wskazuje elementy groteski i określa ich funkcję (np. oswojenie grozy śmierci) – *interpretuje obrazy ekspresjonistyczne – interpretuje wiersz Rymkiewicza, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów; odnosi je do literatury i malarstwa – wyjaśnia, czym były i jakie miejsce zajmowały w panoramie epoki: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm – wyjaśnia, na czym polegał intuicjonizm Bergsona i jakie pojmowanie człowieka oraz natury determinował – odnosi Leśmianowski sposób widzenia świata do filozofii Bergsona – *porównuje dzieła różnych sztuk będące przykładami tych samych kierunków artystycznych – *wygłasza samodzielnie przygotowany referat, prezentując znalezione materiały (w albumach, internecie itp.) na temat kierunków sztuki młodopolskiej – *pisze interpretację porównawczą dwóch utworów (lub różnych dzieł sztuki) – dokonuje analizy i interpretacji wiersza Rymkiewicza
---	--

określając jego temat, nastrój i sposób widzenia świata	– wyjaśnia, w czym i w jaki sposób wiersz poety współczesnego nawiązuje do poezji Leśmiana
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega ekspresja w języku – wskazuje podstawowe językowe sposoby wyrażania ekspresji (np. wykrzykniki i zdania wykrzyknikowe, zdrobnienia, zgrubienia, neologizmy) – określa, jak ekspresja została wyrażona w danym tekście 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia zdrobnienia i spieszczenia – wskazuje inne słowotwórcze środki wyrażania ekspresji – na konkretnych przykładach przedstawia, jak te same środki mogą wyrażać różne emocje w zależności od kontekstu
<ul style="list-style-type: none"> – streszcza, parafrazuje, opowiada różne wątki utworu – przedstawia kompozycje powieści i określa jej funkcję – charakteryzuje postać głównego bohatera – określa motywy jego decyzji – *interpretuje kreację głównego bohatera, wskazując w niej elementy różnych tradycji literackich – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat powinności człowieka wobec społeczeństwa – określa różne pojęcia bezdomności, wskazując ich znaczenia symboliczne – swoje przemyślenia na temat problematyki utworów Żeromskiego ujmuje w formę przejrzyście skomponowanego wypracowania – na podstawie czytanych utworów i ich fragmentów określa charakterystyczne cechy powieści młodopolskiej (*deformacje 	<ul style="list-style-type: none"> – w pogłębiony sposób analizuje płaszczyznę aksjologiczną powieści – *w konstrukcji przestrzeni miasta w <i>Ludziach bezdomnych</i> odnajduje topos labiryntu – pisze prace na temat idei i problemów obecnych w prozie Żeromskiego (w formie przemyślanej, funkcjonalnej wobec tematu) – *opisuje rozwój form powieściowych od XIX-wiecznego realizmu do prozy młodopolskiej – we fragmentach utworów wskazuje stylistyczne wyznaczniki różnych poetyk i stylów obecnych w prozie – nazywa stylistyczne sposoby oddawania stanów i przeżyć wewnętrznych bohaterów – na podstawie czytanych utworów określa charakterystyczne cechy naturalizmu młodopolskiego

<p>kompozycyjne, *współwystępowanie różnych poetyk, perspektywa narratora, *liryzacja prozy itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa perspektywę, z jakiej prowadzona jest narracja w czytanych utworach – wskazuje charakterystyczne cechy stylu prozy Żeromskiego <p>– opisuje świat przedstawiony w powieści</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje główne cechy poetyki utworu (impresjonizm i symbolizm, różne style, jakimi posługuje się narrator, kompozycja, psychologizm, powieści) – określa perspektywę narracji i jej związek z kreowaniem sylwetki bohatera – analizuje motywy decyzji bohatera, ustosunkowuje się do nich – w kreacjach bohaterów wskazuje elementy tradycji romantycznej – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat honoru, lojalności, etyki wierności sobie itp., odwołując się do powieści Conrada – omawia powieść sytuując ją w kontekście biograficznym i historycznym – *wie, w jaki sposób etyka Conradowska oddziaływała na przyszłe pokolenia (np. młodzieży walczącej w czasie II wojny światowej) <p>– interpretuje symbolikę scen i obrazów</p> <ul style="list-style-type: none"> – w czytanych utworach odnajduje odbicie problemów społecznych, narodowych i 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje budowę składniową prozy Żeromskiego i określa funkcję i efekt artystyczny zastosowanych środków <p>– tworzy pogłębiony portret psychologiczny bohatera, odwołując się do treści utworu i opinii różnych postaci powieściowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa symboliczne i metaforyczne sensory w utworach Conrada nadawane żywiołowi morza – określa Conradowską wizję świata i losu (przeciwieństwo człowieka i natury, konflikt wartości, dramat wyborów) – *wskazuje cechy powieści Conradowskiej, które oddziaływały na powieść XX w. (np. swobodne posługiwanie się czasem, optyka zmiennych punktów widzenia, wprowadzanie elementów różnych gatunków literackich, angażowanie czytelnika w dramat psychologiczno-moralny bohatera) <p>– wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja zewnętrzna (np. niewola narodowa, ograniczenia społeczne) determinuje</p>
--	---

<p>egzystencjalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje sposoby wyrażenia nędzy ludzkiej egzystencji i wywołania wstrząsu u czytelnika – odnosi się do wartości obecnych w czytanych utworach (np. patriotyzm, altruizm, praca na rzecz społeczeństwa) 	<p>stan ducha jednostki</p> <ul style="list-style-type: none"> – w czytanych utworach wskazuje obecność różnych kategorii estetycznych (np. tragizm, komizm, patos, ironia) oraz określa ich funkcje – wskazuje stylistyczne wykładniki tragizmu, komizmu, ironii
<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest wartość w różnych znaczeniach – podaje różne znaczenia słowa „język” (w tym – język etniczny) – wyjaśnia, jaką wartość użytkową ma język – wyjaśnia, co to znaczy, że język jest wartością samą w sobie – wyjaśnia, na czym polega wartość gwary 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, czym jest język etniczny, a czym – gwara (wskazuje różnice) – wyjaśnia, na czym polegają funkcje języka etnicznego: socjalizacyjna i integracyjna – przedstawia wartość kulturotwórczą, poznawczą i użytkową języka etnicznego
<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje bohaterów indywidualnych i zbiorowych – opisuje przestrzeń wsi jako zamkniętą enklawę i przestrzeń mityczną – wskazuje w powieści różne porządki czasowe („rytmy i toki”) – interpretuje fakt, iż życie w Lipcach toczy się poza konkretnym czasem – *wskazuje fundamenty ładu, na którym jest oparte życie wsi – charakteryzuje moralność, wierzenia i obyczajowość mieszkańców Lipiec – wskazuje ich chrześcijańskie i pozachrześcijańskie korzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – *wyjaśnia, dlaczego powieść Reymonta określa się mianem „chłopskiej epepei” – podaje argumenty, odwołując się do treści i budowy utworu – charakteryzuje bohaterów, wskazując m.in. biologiczną (naturalistyczną) motywację ich postępowania – dostrzega konflikty wewnętrzne bohaterów wynikające z działania sprzecznych sił i bodźców – *określa symbolikę postaci kobiecych (wyrzucenie ze wsi Jagny i wzrost pozycji Hanki)

<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje różnorodne związki człowieka z naturą ukazane w <i>Chłopach</i> – wskazuje różne oblicza narratora i interpretuje ten fakt – określa charakter i funkcję stylizacji gwarowej – *pisze recenzję filmowej adaptacji <i>Chłopów</i> w reż. J. Antczaka – na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania tematów wiejskich w literaturze i malarstwie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje gromadę chłopską jako bohatera zbiorowego powieści – rekonstruuje powszechnie przyjęty system wartości i prawa, jakimi się rządzi zbiorowość – analizuje język i styl każdego z narratorów, wskazując środki charakterystyczne dla różnych stylów: impresjonistycznego, realistycznego, naturalistycznego – analizuje stylizację gwarową, wskazując różne rodzaje dialektyzmów – *wskazuje elementy heroizacji i symbolizmu (np. śmierć Boryny) – *w interesujący sposób prezentuje życie i twórczość Reymonta
<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia terminy: dialekt, gwara – wymienia główne dialekty polskie (mazowiecki, wielkopolski, śląski, małopolski i kaszubski) – wskazuje niektóre istotne cechy tych gwar – charakteryzuje dialekt regionu, w którym mieszka – rozróżnia gwarę wiejską i miejską – wyjaśnia, czym jest dialektyzacja – rozpoznaje dialektyzację w czytanych tekstach 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje najważniejsze cechy dialektu mazowieckiego, śląskiego, małopolskiego, podhalańskiego i kaszubskiego – odróżnia gwary i dialekty od regionalnych odmian polszczyzny – w czytanych tekstach wskazuje środki językowe służące dialektyzacji, określa ich rodzaj
<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje <i>Wesele</i>, wskazując jego dwupłaszczyznowość – na podstawie <i>Plotki...</i> przedstawia historyczne realia <i>Wesela</i>, ukazane 	<ul style="list-style-type: none"> – *wygłasza referat na temat przemian w teatrze końca XIX w., podkreślając wpływ Wagnera i dramaturgów skandynawskich

<p>postacie, sytuacje, anegdoty itp.</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie <i>Wesela</i>, zwracając uwagę na ich portrety psychologiczne i indywidualizację języka – wskazuje elementy symboliczne: osoby dramatu, przedmioty, sceny – interpretuje je, wykorzystując konteksty historyczne, literackie i artystyczne – wyjaśnia, czym była młodopolska chłopomania i w jaki sposób odzwierciedliła się w dramacie – na podstawie dramatu ukazuje złożone relacje między chłopami a inteligencją, demaskując mit solidaryzmu narodowego – *interpretuje chocholi taniec, wskazując różne możliwe odczytania tej sceny – tworzy spójną interpretację <i>Wesela</i> jako dramatu o polskich sprawach – *sięga do albumów malarstwa, szukając analogii dla ukazanych w <i>Weselu</i> zjaw i postaci – *zwraca uwagę na inspiracje malarstwem Matejki – *wskazuje dzieła o atmosferze podobnej do <i>Wesela</i> – wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk <p>– wypowiada się na temat twórczości dramatycznej Wyspiańskiego, odnosząc się do terminu „neoromantyzm”</p> <p>– interpretuje autobiograficzne wiersze</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje w <i>Weselu</i> cechy dramatu realistycznego i symbolicznego (uwzględniając różne płaszczyzny dzieła) – *interpretuje <i>Wesele</i> jako rozrachunek z polskimi mitami chłopskimi, takimi jak: wieś „bajecznie kolorowa”, „raclawicka kosa”, „chłop-król Piast”, „pawie pióra”, „krwawe zapusty” rabacji galicyjskiej itp. – na podstawie <i>Wesela</i> tworzy zbiorowy portret chłopów i inteligencji – analizuje sposób zastosowania dialektyzacji – określa mistrzostwo języka <i>Wesela</i> – wskazuje aforyzmy i sformułowania, które się utrwaliły w języku potocznym – zabiera głos w dyskusji na temat „problemów polskich”, dbając o uczciwość i jednoznaczność swej wypowiedzi – wyjaśnia, czym jest etyka wypowiedzi – *prezentuje w interesujący sposób postać Wyspiańskiego jako „renesansową osobowość Młodej Polski” – *wykorzystuje materiały samodzielnie znalezione w internecie – *charakteryzuje koncepcję „teatru ogromnego”, wskazując jego związek z młodopolską syntezą sztuk
--	--

<p>Wypiańskiego, podkreślając symboliczny związek artysty z Krakowem i Wawelem – świętym miejscem polskości</p> <p>– analizuje środki filmowe wykorzystane w <i>Weselu</i> Wajdy</p> <p>– określa rolę warstwy dźwiękowej i wizualnej</p> <p>– posługuje się terminami: „metafora filmowa”, „symbol filmowy”</p>	<p>– *omawia działalność Wypiańskiego jako człowieka teatru, malarza, artysty plastyka, twórcy polichromii i witraży oraz sztuki użytkowej</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat artystycznych i ideowych walorów filmu</p> <p>– pisze recenzję filmu <i>Wesele</i> w reż. Wajdy</p>
<p>– wskazuje najważniejsze wątki i tematy literatury i sztuki Młodej Polski</p> <p>– charakteryzuje główne prądy i kierunki artystyczne epoki – na podstawie wskazanych utworów</p> <p>– charakteryzuje dramat symboliczny</p> <p>– określa kierunki rozwoju powieści młodopolskiej (eksperymenty, inspiracje naturalistyczne, liryzacja, psychologizm, groteska)</p> <p>– w poznanych utworach wskazuje obecność toposów, archetypów i symboli: antycznych (Narcyz, Demeter, Dionizos i Apollo, Odys, labirynt) i chrześcijańskich (Chrystus, Lucyfer, Salome, Dzień Sądu i Zmartwychwstanie), a także: błędne koło, życie jako wędrówka, grób</p>	<p>– na przykładach konkretnych dzieł wskazuje artystyczne konsekwencje odkrycia podświadomości</p> <p>– charakteryzuje filozoficzne założenia epoki (Schopenhauer, Nietzsche, Bergson)</p> <p>– *wyjaśnia koncepcję sztuki apollińskiej i dionizyjskiej</p> <p>– *wskazuje źródła młodopolskiego estetyzmu</p> <p>– * w pogłębiony sposób interpretuje archetypy, toposy i symbole obecne w sztuce Młodej Polski</p> <p>– *wyjaśnia, na czym polegała wewnętrzna antynomiczność epoki (współwystępowanie różnych prądów i kierunków)</p>
<p>– wie, czym jest estetyka wypowiedzi</p> <p>– dba o estetykę własnych wypowiedzi – pisemnych i ustnych</p>	<p>– analizuje przyczyny błędów językowych pojawiających się w pracach uczniowskich</p>

<ul style="list-style-type: none">– dostrzega w wypowiedziach własnych i cudzych błędy językowe, poprawia je– określa podstawowe typy błędów językowych	
--	--